

НАУМЕНКО Н. В.,

orcid.org/0009-0007-0295-9273

аспірантка кафедри міжнародного
та європейського права(Державний університет «Київський
авіаційний інститут»)

УДК 341.1/.8

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.67>**ПОРУШЕННЯ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ КОНВЕНЦІЇ ПРО ВИЗНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙ З ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ
В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

У статті детально проаналізовано порушення положень Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабонська Конвенція або LRC), які допускає РФ в умовах міждержавного збройного конфлікту з Україною.

У рамках дослідження виявлено порушення Російської Федерацією положень LRC, що мають суттєве значення для втілення в життя мети цієї Конвенції, і містяться в її преамбулі, зокрема, серед таких дій варто виокремити підтримку освітянською і науковою спільнотою агресивної війни проти України, роль освітньої системи РФ в агресивних діях проти України, зокрема заклики до «денаціоналізації», «деукраїнізації», «деєвропеїзації» України, ідеологізацію і милітаризацію російських освітніх програм, а також законодавчу легітимацію анексії та зміни системи освіти на ТОТ України. Крім того, РФ порушує принцип «розмаїття освітніх систем» і принцип «глибокої поваги» до такого розмаїття, винищуючи на тимчасово окупованих територіях України всі складники та осередки системи освіти України.

Автор вважає, що система освіти РФ дискредитувала себе, пропагуючи війну і нетерпимість. Підтримка агресії проти України перетворює російську систему освіти на активну учасницю цієї агресії, роль якої співставна з роллю воєнізованих формувань і системи тотальної пропаганди РФ.

РФ також порушує положення Лісабонської конвенції, що мають суттєве значення для втілення в життя предмету Конвенції. Кожна сторона LRC визнає присуджену іншою стороною кваліфікацію вищої, середньої освіти або часткову кваліфікацію (період навчання), якщо така кваліфікація суттєво не відрізняється від відповідної кваліфікації на території сторони, в якій запитується визнання. Оскільки кваліфікації і періоди навчання, що походять з ТОТ України, не визнаються Україною, то відповідно такі кваліфікації не мають визнаватися й іншими сторонами LRC. Для відбілювання таких кваліфікацій РФ розробила цілу низку заходів для приховування їхнього походження з ТОТ України.

Відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів Україна має всі підстави обмежити дію LRC у відносинах з РФ. Обмеження дії міжнародного договору у відносинах з країною-агресоркою, окрім регулятивної функції, також дозволяє реалізувати охоронну та інформаційну функції міжнародного права.

Ключові слова: Росія, Україна, міжнародні договори в сфері освіти, міждержавний збройний конфлікт, припинення дії міжнародних договорів в умовах конфлікту.



Naumenko N. V. Violation by the Russian Federation of the Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region in the conditions of armed aggression against Ukraine

The article provides a detailed analysis of the violations committed by the Russian Federation in the conditions of the interstate armed conflict with Ukraine of the provisions of the Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region (Lisbon Convention or LRC).

In the study it was revealed the violations by the Russian Federation of the provisions of the LRC that are essential for the implementation of the objectives of this Convention and are contained in its preamble; in particular, among such actions it should be distinguished a support by the educational and scientific community for aggressive war against Ukraine, the role of the Russian Federation's educational system in aggressive actions against Ukraine, in particular, calls for "denationalisation", "de-Ukrainisation" and "de-Europeanisation" of Ukraine, the ideologisation and militarisation of Russian educational programmes, as well as the legislative legitimisation of the annexation and changes to the education system in the temporarily occupied territories of Ukraine.

The author believes that the education system of the Russian Federation has discredited itself by promoting war and intolerance. Support for aggression against Ukraine turns the Russian education system into an active participant in this aggression, whose role is comparable to that of the Russian Federation's paramilitary formations and total propaganda system.

The Russian Federation violates the provisions of the Lisbon Convention that are essential for the implementation of the Convention's object. Each party to the LRC recognises the higher education, secondary education or partial qualification (period of study) awarded by the other party, provided that such qualification does not differ significantly from the corresponding qualification in the territory of the party in which recognition is sought. Whereas the qualifications and periods of study originating in TOT of Ukraine are not recognised by Ukraine, such qualifications should not be recognised by other LRC's parties either. In order to whitewash such qualifications, the Russian Federation has developed a whole range of measures to conceal their origin in the TOT of Ukraine.

According to The Vienna Convention on the Law of Treaties, Ukraine has all reasons to limit the application of the LRC in relations with the Russian Federation. Limiting the application of international treaty in relations with the aggressor country, in addition to regulatory function, also allows realising the protective and information functions of international law.

Key words: *Russia, Ukraine, international treaty in the sphere of education, interstate armed conflict, termination of international treaties in conditions of conflict.*

Вступ. Неспровокована збройна агресія Російської Федерації проти України порушила безліч міжнародних правових документів: Статут ООН, велику кількість міжнародних багатосторонніх і двосторонніх договорів, а також поставила під сумнів ефективність самої системи міжнародного права. Станом на 26 вересня 2025 року в Україні постраждали від бомбардувань та обстрілів 4 296 закладів освіти, з яких 399 зруйновані повністю [1]. Не менш руйнівним для української ідентичності на тимчасово окупованих РФ територіях України (далі – TOT) є насаджування і примусовий перехід до ідеологізованої російської освіти. Так само на тлі свідомого фізичного руйнування армією РФ закладів освіти України, що знесилює систему освіти України, та ідеологічного котка, яким нищиться українська ідентичність на TOT, РФ порушує і міжнародні договори в сфері освіти, що потребує уваги як науковців, так і юристів-практиків.



Проблемним питанням збройного конфлікту, забезпечення освітніх прав та відповідних міжнародних договорів приділяв увагу К. Громовенко. Окрема наукова публікація за участі автора була присвячена дії та припиненню дії міжнародних угод в сфері освіти в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України [2].

Постановка завдання. У рамках цієї статті розглянемо, як під час міжнародного збройного конфлікту РФ проти України, країна-агресор порушує положення міжнародного багатостороннього договору в сфері визнання іноземних освітніх кваліфікацій, яким є Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (далі – Лісабонська Конвенція про визнання або LRC).

Результати дослідження. Зазначена Конвенція була укладена Радою Європи та ЮНЕСКО в Лісабоні у 1997 році. Україна ратифікувала її в 1999 році Законом України «Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» № 1273-XIV від 03.12.1999. РФ також ратифікувала Лісабонську Конвенцію у 2000 році. Крім цих країн, станом на вересень 2025 року, країнами-учасницями Лісабонської Конвенції є ще 55 країн.

Система вищої освіти РФ бере активну участь в агресії проти України, порушуючи у т. ч. і положення Конвенції, що мають суттєве значення для втілення в життя мети цієї Конвенції.

LRC укладалася і підписувалася країнами-учасницями виходячи із декількох мотивів, що відображені в преамбулі Конвенції. Одним з таких мотивів зазначено наступне: «... враховуючи, що вища освіта має відігравати дуже важливу роль в утвердженні миру, взаєморозуміння і терпимості, у формуванні взаємної довіри між народами та країнами,...» [3, 4].

Всупереч цій мотиваційній частині LRC Російська Федерація і, зокрема, через свою систему освіти, вчиняє дії, що суперечать утвердженню миру, взаєморозуміння і терпимості, руйнує взаємну довіру між народами та країнами. Нижче наведено перелік фактів на підтвердження цієї тези, який не є вичерпним.

Російській Союз ректорів 4 березня 2022 року опублікував на своєму сайті звернення на підтримку рішення президента РФ щодо проведення так званої демілітаризації та денацифікації України [5]. Російський Союз ректорів очолює ректор найавторитетнішого в РФ Московського державного університету імені М. В. Ломоносова. Під даним зверненням підписалися ректори 305 закладів вищої освіти Росії. Це очільники найбільших провідних університетів країни-агресора.

Публічні особи і державні ЗМІ країни-агресора неодноразово підкреслювали роль своєї освітньої системи в агресивних діях проти України. У квітні 2022 року в українському інформаційному просторі з'явилися передруківки, посилання і реакція на одіозну статтю «Что Россия должна сделать с Украиной», опубліковану на сайті Російського державного міжнародного інформаційного агентства «РИА Новости» (03.04.2022), де автор зазначає, що денацифікація українського населення полягає у перевихованні шляхом ідеологічних репресій (придушенням) нацистських установок та жорсткою цензурою: не лише у політичній сфері, але обов'язково також у сфері культури та освіти. Також автор стверджує, що денацифікація обов'язково буде і деукраїнізацією, а зрештою і деєвропеїзацією України [6]. Автор статті не тільки відкрито декларує участь російської системи освіти в агресивних діях проти України та українців, дає їй злочинні настанови, але й демонструє повну зневагу до міжнародних договорів, зокрема Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни та Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. Такі заклики мають стати предметом інших розвідок, можливо, не тільки наукових.

Триває процес ідеологізації освітніх програм в системі освіти Російської Федерації, яку вона незаконно запроваджує і на окупованих українських територіях, зокрема в системі вищої освіти, як це притаманно авторитарним і тоталітарним режимам. Фактично, система освіти стає транслятором тез державної пропагандистської машини, імплементує ці наративи до своїх освітніх курсів блоку гуманітарних наук, виключає можливість іншої думки. Так, Міністерство науки і вищої освіти РФ затвердило єдину Концепцію викладання історії



Росії для неісторичних спеціальностей і напрямів підготовки, що реалізуються в освітніх установах вищої освіти. «Оновлений» курс історії запроваджено у всіх російських університетах з 1 вересня 2023 року. Документ, зокрема, охоплює і питання «спеціальної військової операції» та окупації РФ українських регіонів у викривленій їх трактовці. Також документ містить багато інших історичних міфів і викривлень, що до історичної науки не мають стосунку.

Триває процес мілітаризації освітнього процесу в РФ. Під егідою федеральних університетів створюються нові військові центри для навчання студентів денної форми навчання за програмами військової підготовки. Таких центрів в РФ вже налічується 120. Також згідно з інформацією на офіційному сайті Міністерства науки і вищої освіти РФ відомство спільно з Міноборони Росії розробило освітній модуль «Основи військової підготовки» для включення в програми бакалавріату, спеціалітету та додаткові професійні програми. Опанування модулю спрямоване на підготовку студентів до військової служби. Додатково заклади вищої освіти готуються до масової мобілізації студентів денної форми навчання: при університетах створюються «ділянки оповіщення», які забезпечуватимуть оперативне оповіщення студентів про призов на військову службу за мобілізацією, а також надаватимуть транспортне забезпечення мобілізаційних заходів [7]. У відкритих джерелах є свідчення і копії наказів кількох університетів про створення таких ділянок з функціями призовних пунктів.

17 лютого 2023 року був підписаний Федеральний Закон Російської Федерації «Про особливості правового регулювання відносин у сферах освіти і науки у зв'язку із прийняттям в Російську Федерацію Донецької народної республіки, Луганської народної республіки, Запорізької області, Херсонської області та утворенням в складі Російської Федерації нових суб'єктів – Донецької народної республіки, Луганської народної республіки, Запорізької області, Херсонської області та про внесення змін в окремі законодавчі акти Російської Федерації». Цей акт порушує всі основоположні принципи і норми міжнародного права. Цим т. зв. законом РФ намагається закріпити анексії територій суверенної України, легітимізувати привласнення матеріальної складової системи освіти України, та заміну української освіти російською, що є видом агресії та має тягнути за собою міжнародно-правову відповідальність.

Отже, система освіти РФ повністю дискредитувала себе та активно пропагує війну, нетерпимість, формує ненависть і несприйняття цілих народів і країн, що порушує постулати, з яких виходять країни-учасниці LRC, і що закріплено в преамбулі Конвенції. Система освіти РФ не тільки публічно підтримує агресію проти суверенної держави, а й бере в ній активну участь, співставну з участю військової машини і системи тотальної пропаганди країни-агресорки.

2. Наступний постулат мотиваційної частини Конвенції проголошує: ***«вважаючи, що велике розмаїття освітніх систем в європейському регіоні відбиває його культурні, соціальні, політичні, філософські, релігійні та економічні особливості і є виключним надбанням, що варте глибокої поваги»*** [3, 4].

З початком збройної агресії РФ проти України у 2014 році Російська Федерація, одним із перших кроків на тимчасово окупованих територіях України системно нищить абсолютно всі складові української системи освіти, що суперечить постулату «поваги до розмаїття освітніх систем». Повномасштабна збройна агресія РФ проти України, що розпочалася 24.02.2022, призвела до нової хвилі злочинів Російської Федерації, що мають ознаки геноциду українського народу, призводять до знищення української системи освіти.

Проголошена мета нового етапу збройної агресії Російської Федерації є «денацифікація» України, за якою фактично приховуються справжні мотиви російської агресії – знищення українського народу, його самобутності та позбавлення права на самостійний розвиток. І система освіти РФ, на рівні з російськими мілітаристськими угрупованнями і системою тотальної пропаганди, відіграє у досягненні цієї злочинної мети найактивнішу роль, знищуючи українську систему освіти, про що свідчать наведені нижче факти.



На тимчасово окупованих РФ територіях України окупаційними адміністраціями невідкладно запроваджується освіта російською мовою, за російськими програмами та з потужним російським ідеологічним компонентом, що також свідчить про намагання знищити українську самобутність і українську націю. Діти, яких змушують вчитися за російськими «програмами», фактично зазнають насильницької передачі з однієї суспільної групи до іншої [8].

Під приводом отримання права на роботу або права на навчання на українських викладачів і науковців, школярів і студентів чиниться тиск і здійснюється насильницька паспортизація, примушення до отримання громадянства РФ [9, 10].

На тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України діє заборона на використання україномовних книг і підручників, які не збігаються з постулатами кремлівської пропаганди. Такі видання вилучаються із бібліотек закладів освіти і публічних бібліотек для подальшого їх знищення [11].

За викладання і навчання за українськими освітніми програмами, у т. ч. онлайн, українські викладачі, а також школярі і студенти зазнають переслідувань, що становить загрозу свободі, життю і здоров'ю українських громадян на ТОТ [12, 13].

Заклади освіти України, у т. ч. заклади вищої освіти, що залишилися на ТОТ, протиправно включаються до системи освіти Російської Федерації [14]. У 2023 році це додатково закріплено «Федеральним законом от 17.02.2023 № 19-ФЗ «Об особенностях правового регулирования отношений в сферах образования и науки в связи с принятием в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики, Луганской Народной Республики, Запорожской области, Херсонской области».

У червні 2025 Міністерство освіти РФ видало наказ про вилучення зі шкільної програми обов'язкового вивчення української мови та літератури на ТОТ. Міністерство закордонних справ України заявило, що розцінює таке рішення влади РФ як черговий вияв геноцидної політики Москви [8].

Таким чином, під час міжнародного збройного конфлікту Російська Федерація порушує принцип «розмаїття освітніх систем» і принцип «глибокої поваги» до такого розмаїття, винищуючи на ТОТ всі складники та осередки системи освіти України. Це порушення має суттєве значення для втілення в життя мети LRC.

Окрім дій країни-агресорки, що суперечать меті Лісабонської Конвенції, РФ також порушує положення, що мають суттєве значення для втілення в життя предмету Конвенції. Відповідно до статті VI.1 LRC кожна її сторона визнає присуджену іншою стороною кваліфікацію вищої освіти, якщо така кваліфікація суттєво не відрізняється від відповідної кваліфікації на території сторони, в якій запитується визнання. Так само, сторони визнають кваліфікації середньої освіти (стаття IV.1 LRC) та періоди навчання (стаття V.1 LRC). Проте, кваліфікації, отримані на ТОТ, а також періоди навчання, пройдені в установах на таких територіях, не визнаються Україною. Відповідно такі кваліфікації не мають визнаватися й іншими сторонами LRC. Щоб приховати походження кваліфікацій та періодів навчання з тимчасово окупованих територій України РФ вдається до різноманітних заходів з приховування цієї інформації від фахівців з визнання кваліфікацій зі всього світу.

Одним із таких способів приховування інформації є легітимація «періодів навчання» та «ступенів освіти», що походять з тимчасово окупованих РФ територій України, через застосування практики екстернату та організації державної підсумкової атестації в російських закладах вищої освіти.

Освітні документи, видані так званими закладами вищої освіти, які розташовані на ТОТ, не визнаються в Україні відповідно до чинного законодавства та не надають на території України жодних прав на продовження навчання чи працевлаштування.

Законодавством України не передбачено повноважень освітніх закладів, що знаходяться на ТОТ, на надання освітніх послуг, присудження кваліфікацій та видачу документів про освіту. Зокрема, Міністерством освіти і науки України було прийнято рішення про анулювання ліцензій на здійснення освітньої діяльності закладам вищої освіти, які перебувають



на тимчасово окупованих РФ територіях України, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження (наказ Міністерства освіти і науки України від 30.11.2015 р. № 1931л).

З огляду на тимчасову окупацію територій, у Міністерства освіти і науки України як у центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, наразі відсутня можливість здійснення контролю якості освітніх послуг, які надаються так званими закладами освіти на ТОТ, і відповідності їх державним стандартам в галузі освіти.

Зафіксовано чисельні випадки, що можуть свідчити про сталу практику, коли заклади вищої освіти Російської Федерації здійснюють спроби легітимації «періодів навчання» та «ступенів освіти», отриманих в установах на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі, через застосування практики екстернату та організації державної підсумкової атестації. Здобувачі, які навчаються в нелегітимній установі на ТОТ, зараховуються до визнаного російського закладу вищої освіти на короткий проміжок часу (від 1 дня до 2–3 місяців), іноді не перериваючи навчання в нелегітимній установі, що говорить про ознаки фіктивності цієї процедури, та отримує диплом визнаного російського закладу освіти.

Під час зарахування здобувачів освіти на екстернат російські заклади вищої освіти приймають нелегітимні документи про кваліфікації та періоди навчання невизнаних установ з тимчасово окупованих РФ територій України, що свідчить про ненадійність таких процедур в РФ. Це є порушенням статті III.2 LRC, яка зобов'язує сторони забезпечити «прозорість, узгодженість та надійність процедур і критеріїв, які застосовуються під час оцінки та визнання кваліфікацій».

Іншим заходом із приховування інформації про походження кваліфікацій і періодів навчання з тимчасово окупованих РФ територій України є замовчування та надання неповної або некоректної інформації про кваліфікацію російськими закладами вищої освіти.

Російські університети припинили відображати в додатках до своїх дипломів інформацію про проходження частини освітньої програми в установах на тимчасово окупованих територіях України. Це є порушенням статті IX.1 LRC, яка зазначає, що «Для сприяння визнанню кваліфікацій з вищої освіти Сторони зобов'язуються запровадити прозорі системи вичерпного опису кваліфікацій, що присуджуються».

На офіційні уточнюючі запити такої інформації заклади вищої освіти РФ надавали неповні відомості та приховували цю інформацію, чим вводили в оману компетентні органи з визнання інших країн. Такі дії російської сторони суперечать частині 3 статті III.3 LRC, якою визначено, що «Незважаючи на відповідальність заявника, установи, що присудили кваліфікацію, яка розглядається, мають надавати на запит заявника і упродовж розумного строку відповідну інформацію власнику кваліфікації, установам або компетентним органам країни, в якій запитується визнання кваліфікації». В Пояснювальній доповіді до Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Explanatory Report – ETS 165 – Recognition of Higher Education Qualifications) також зазначено, що «...жодна Сторона або навчальний заклад Сторони не може приховувати таку інформацію з політичних, релігійних чи інших причин» [15].

Окремим способом приховування нелегітимних освітніх документів та періодів навчання на ТОТ України, є програми «подвійних дипломів», коли студент отримує одночасно два диплома: один – невизнаної установи на тимчасово окупованій території України, а другий – з визнаного російського ЗВО. Такі програми почали запроваджуватися після окупації окремих районів Донецької та Луганської областей України у 2014 році, але нових обертів вона набрала після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році. У травні 2022 року Міністерство науки і вищої освіти РФ своїм наказом визначило 24 російські університети, які взяли шефство над захопленими в Україні ЗВО [16] і запроваджували програми «подвійних дипломів», а у січні 2023 очільник уряду РФ вже відзвітував про 106 програм «подвійних дипломів». Маємо всі підстави очікувати, що такі програми «подвійних дипломів» мають за мету замаскувати видачу документів про освіту нелегітимними установами,



що провадять незаконну діяльність на тимчасово окупованих РФ територіях України, надаючи власникам таких дипломів другий диплом російського зразка закладу освіти, статус якого не викличе сумнівів у іноземних оцінювачів дипломів. Це також можна трактувати як порушення статті IX.1 LRC. Отже, тим часом, коли країни-учасниці LRC та ЄПВО розглядають програми «подвійних дипломів» як засіб активізації академічної і професійної мобільності, що покликаний взаємозбагачувати системи освіти і суспільства країн-учасниць, Росія використовує цей механізм для приховування своїх злочинів із порушення суверенітету України та для введення в оману оцінювачів кваліфікацій в усьому світі.

Таким чином, Російська Федерація легітимізує ступені, що походять з тимчасово окупованих нею територій України, тим самим порушує державний суверенітет України, зокрема, у здійсненні владних повноважень у сфері освіти. Приховуючи інформацію про освітню програму, вона порушує статті III.3 та IX.1 LRC, що мають суттєве значення для втілення в життя предмету цієї конвенції. Російська сторона здійснює системні дії щодо введення в оману співтовариства визнавачів кваліфікацій та компетентних органів країн-учасниць LRC.

Такими діями Російська Федерація, в першу чергу, руйнує авторитет і довіру до своєї системи освіти, оскільки тепер будь-який диплом, виданий установою вищої освіти РФ, може викликати обґрунтовані сумніви під час його визнання в країнах-учасницях Лісабонської конвенції. Але, окрім цього, ці дії мають чітку правову оцінку. Злочини проти України і української системи освіти, свідоме порушення положень LRC, що мають суттєве значення для втілення в життя мети і предмету цієї Конвенції, мають спричинити їй відповідальність за такі дії.

Текстом LRC передбачено (частина 3 статті XI.6) можливість припинення або зупинення дії цієї Конвенції внаслідок порушення Стороною будь-якого положення, що має суттєве значення для втілення в життя предмету або мети цієї Конвенції, що здійснюється відповідно до міжнародного права.

У Пояснювальній доповіді до Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Explanatory Report – ETS 165 – Recognition of Higher Education Qualifications) надається таке роз'яснення до частини 3 статті XI.6 Конвенції: «Що стосується міжнародного права щодо припинення або призупинення дії міжнародного договору внаслідок порушення Стороною положення, істотного для досягнення об'єкта або мети договору, можна зробити посилання на статтю 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів» [15].

Віденська конвенція про право міжнародних договорів (стаття 60 частина 3) [17] визначає істотним порушенням договору – для цілей цієї статті – наступним чином:

- «а) у такій відмові від договору, яка не допускається цією Конвенцією; або
- б) у порушенні положення, яке має істотне значення для здійснення об'єкта і цілей договору».

Відповідно до частини 2 а) і) статті 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів «істотне порушення багатостороннього договору одним з його учасників дає право іншим учасникам – за угодою, досягнутою одногосно, – зупинити дію договору в цілому або в частині або у відносинах між собою і державою, яка порушила договір.»

Наведені факти повною мірою доводять порушення Російською Федерацією положень, які мають істотне значення для здійснення об'єкта і цілей договору. А також наявні всі необхідні юридичні підстави для винесення питання про зупиненні дії LRC у відносинах між Російською Федерацією як державою, яка порушила Конвенцію, та іншими країнами-учасницями.

На позачерговій сесії Комітету LRC (Париж, 28.02.2023) обговорювалося питання участі Російської Федерації та Республіки Білорусь в LRC [18]. Учасники прийняли Декларацію на підтримку України, яка обмежує участь представників РФ і РБ в керівних і дорадчих органах, робочих та експертних групах, а також в засіданнях Комітету LRC [19, 20]. Однак, дія LRC у відносинах між РФ та всіма іншими учасниками не була зупинена.



Відповідно до частини 2 b) статті 60 Віденської конвенції про право міжнародних договорів «учасник, який особливо постраждав у результаті порушення міжнародного договору, може посилається на це порушення як на підставу зупинення дії договору в цілому або в частині у відносинах між ним і державою, яка порушила договір».

Висновки. Україна має всі підстави обмежити дію LRC у відносинах з Російською Федерацією на підставі пункту 3 статті XI.6 LRC та пунктів 2 b) і 3b) статті 60 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів, посилаючись на порушення міжнародного договору російською стороною. Такий крок забезпечить Україну від необґрунтованих вимог визнати російські дипломи, які видані установами на ТОТ або з врахуванням періодів і результатів навчання в таких установах, з порушенням українського суверенітету і законодавства. Обмеження дії міжнародних договорів у відносинах між учасниками стосовно країни-агресорки, окрім регулятивної функції міжнародного права, також дозволяє реалізувати охоронну та інформаційну функції міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Освіта під загрозою. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <http://saveschools.in.ua/> (дата звернення 29.09.2025).
2. Стрельцова О. В., Науменко Н. В. Дія та припинення дії міжнародних угод в сфері освіти в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. *Публічне право*. 2024. №1 (53) / 2024. С. 73–80. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/53/10.pdf> (дата звернення 29.09.2025).
3. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, Лісабон, 11 квітня 1997 року : офіційний переклад / *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text (дата звернення 29.09.2025).
4. Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region 1997 / UNESCO. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000111238?posInSet=9&queryId=bd40b77e-d862-4cf7-8f06-27b4e15bb305> (дата звернення 29.09.2025).
5. Офіс Генпрокурора повідомив про підозру керівникам ВНЗ Російського Союзу ректорів, які підтримали війну в Україні. *Офіс Генерального прокурора України* : веб-сайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/ofis-genprokurora-povidomiv-pro-pidozru-kerivnikam-vnz-rosiiskogo-soyuzu-rektoriv-yaki-pidtrimali-viinu-v-ukrayini> (дата звернення 29.09.2025).
6. Шаповал К. Російські підконтрольні Кремлю ЗМІ відкрито говорять про необхідність етноциду (скріншот). *Chas.News* : веб-сайт. URL: <https://chas.news/news/rosiiski-pidkontrolni-kremlyu-zmi-vidkrito-govoryat-pro-neobhidnist-etnotsidu-skrinshot> (дата звернення 29.09.2025).
7. В рф готуються до масової мобілізації студентів очної форми навчання. *Головне управління розвідки Міністерства оборони України* : веб-сайт. URL: <https://gur.gov.ua/content/v-rf-hotuiutsia-do-masovo-mobilizatsii-studentiv-ochnoi-formy-navchannia.html> (дата звернення 29.09.2025).
8. Коментар МЗС щодо заборони РФ вивчення української мови в школах на тимчасово окупованих територіях України. *Міністерство закордонних справ України* : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-shchodo-zaboroni-rf-vivchennya-ukrayinskoyi-movi-v-shkolah-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah-ukrayini> (дата звернення 29.09.2025).
9. Янковський О. Паспорт в обмін на присягу. Для чого Путін спростив отримання громадянства РФ для українців в окупації? *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-putin-ukaz-sproshchenna-pasportyzatsiya/32199417.html> (дата звернення 29.09.2025).
10. На Луганщині вчителів змушують брати російські паспорти. *Центр Національного спротиву* : веб-сайт. URL: <https://sprotiv.mod.gov.ua/2023/02/06/na-luganshyni-vchyteliv-zmushuyut-braty-rosiiski-pasporty/> (дата звернення 29.06.2025).
11. Окупаційні війська вилучають та знищують українську літературу та підручники історії. *Головне управління розвідки Міністерства оборони України* : веб-сайт. URL:



<https://gur.gov.ua/content/okupatsiini-viiska-vyluchaiut-ta-znyshchuiut-ukrainsku-literaturu-ta-pidruchnyky-istorii.html> (дата звернення 29.09.2025).

12. Назаренко Ю., Когут І., Жерьобкіна Т. Освіта на окупованих територіях України (24 лютого – 30 квітня 2022). *CEDOS* : веб-сайт. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-na-okupovanyh-terytoriyah-ukrayiny-24-lyutogo-30-kvitnya-2022/> (дата звернення 29.09.2025).

13. Окупанти примушують українців віддавати дітей у школи з російською навчальною програмою, в разі відмови погрожують позбавляти батьківських прав. *Головне управління розвідки Міністерства оборони України* : веб-сайт. URL: <https://gur.gov.ua/content/okupanty-prymushuiut-ukrainsiv-viddavaty-ditei-u-shkoly-z-rosiiskoiu-navchalnoiu-prohramoiu-v-razi-vidmovy-pohrozhuut-pozbavlyaty-batkivskykh-prav.html> (дата звернення 29.09.2025).

14. Окупанти вимагають від шкіл Херсону переводити навчання на російські освітні програми. *Головне управління розвідки Міністерства оборони України* : веб-сайт. URL: <https://gur.gov.ua/content/okupanty-vumahaiut-vid-shkil-khersonu-perevodyty-navchannia-na-rosiiski-osvitni-prohramy.html> (дата звернення 29.09.2025).

15. Explanatory Report to the Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region. *Мережа ENIC-NARIC* : веб-сайт. URL: https://www.enic-naric.net/Upload/Documents/Explanatory_Report_LRC.pdf (дата звернення 29.09.2025).

16. Як Росія втягує окуповані території України до свого освітнього простору. *Інформаційна агенція «Центр журналістських розслідувань»* : веб-сайт. URL: <https://investigator.org.ua/ua/investigations/244164/> (дата звернення 29.09.2025).

17. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#n279 (дата звернення 29.09.2025).

18. Тетяна Вагіна. Міжнародна спільнота освітян на підтримку України. *Визнання кваліфікацій в Україні і світі. Дайджест ENIC Ukraine* : веб-сайт. URL: https://enic.in.ua/digest/digest_2023.pdf (дата звернення 29.09.2025).

19. Оприлюднено Декларацію Комітету Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/news/oprilyudneno-deklaratsiyu-komitetu-lisabonskoi-konventsii-pro-viznannya-kvalifikatsiy> (дата звернення 29.09.2025).

20. Declaration adopted by the Lisbon Recognition Convention Committee on the restriction of the participation of the Russian Federation and Belarus. *Рада Європи* : веб-сайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/education/-/declaration-adopted-by-the-lisbon-recognition-convention-committee-on-the-participation-of-the-russian-federation-and-belarus> (дата звернення 29.09.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

